

ANTİK ROMA'DA KADIN GLADYATÖRLER

Eren KARAKOÇ*

Öz

Antik Dünya'daki en heyecan verici kurumlardan biri, Antik Romalıların, Cumhuriyetin ilk dönemlerinden imparatorluğun sonuna kadar devam ettirdikleri gladyatör oyunlarıdır. Gerek antik tarihçiler arasında olsun, gerek modern tarihçiler arasında olsun bu oyunları çalışmalarına konu edenler, oyunları ya nefret edilecek hastalıklı bir alışkanlık olarak, ya da hayran olunacak, heyecanlı eğlenceler olarak görmüşlerdir. Arenalarda dökülen kanlara ve vahşet gösterilerinin gerçekliğine rağmen gladyatör oyunları, sadece Romalı seyircilerin zevklerine hitap etmemekte, aslında karışık ve çok yönlü yanlara sahip olmaktadır. Tarihçilere göre bu oyunlar, ya bir kurban etme geleneğinin devamı, ya Roma'da var olan yozlaşmışlığın dışa vurumu, ya da politik liderlerin güçlerini arttırmak için kullandıkları bir araçtı. Oyunların amacı ne olursa olsun, bu oyunlarda yer alan gladyatörlerin ünü de bir o kadar Roma ve o dönemin dünyasında yayılmıştı. Kadın Gladyatörler ise bu dövüş ve gösteri dünyasında erkek gladyatörleri bile gölgede bırakacak pozisyona gelmişler, günümüzün popstarları gibi algılanmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Gladyatör, Kadın Gladyatör, Antik Roma, Gladyatör Oyunları.

THE FEMALE GLADIATORS IN ANCIENT ROME

Abstract

One of the most thrilling institutions of the ancient world is the Gladiator Games of Ancient Rome, which has sustained from the beginning of the republic to the end of the empire. Both the ancient historians or the modern historians have researched these games as the subject of their studies and they have either hated these games and considered them as games to be habits of sick behavior, or admired them and evaluated them as exciting amusements. Despite the reality of the blood and the brutalities in the arenas, the gladiator games didn't only address the pleasures of the Romans, but in fact they had complex and sophisticated aspects. According to the historians these games were either a remaining habit of sacrificing traditions, or expression of the corruption that existed in Rome, or a tool that the political leaders used to increase their power. Regardless of the reasons of these games, the reputation of the gladiators who has taken part in these games, has spread all over Roman Empire and the rest of the world of those times. The female gladiators has reached a reputation that overshadowed the male gladiators and they were perceived like the popstars of today.

Key Words: Gladiator, Female Gladiator, Ancient Rome, Gladiator Games.

1. GİRİŞ

Roma'nın antik tarihçileri, yazarları, şairleri ve filozofları, Roma'nın ünlü gladyatör oyunlarını farklı açılardan incelemiş ve farklı yorumlar yapmışlardır. Kimisi sosyal ve ahlaki bir zorunluluk olarak görürken, kimisi politik bir araç olarak görmüş, bir diğeri imparatorluğun yönetiminin mükemmelliğinin ve hâkimiyetinin yansması olarak görürken, öbürü Romalı halkın ve yönetiminin iyi ve kötü yanlarının karışımı olarak görmüştür (Wisdom, 2003: 5-7). Diğer yandan modern bilim adamları ise, bu oyunların Roma'nın güç gösterisinin kötü bir tezahürü olduğunu yorumlamışlardır (Dill, 1905: 234). Antik Roma tarihçilerinden bir kısmının yakın zamanlarda kabul ettiği bir görüş ise oyunların kaynağının Romalıların mizacında

* Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, bigherakles@windowslive.com

bulunan pagan ritüellerinin, eski zamanlardan kalma insan kurban etme inancının, sadizmin ve yönetim politikalarının toplamına dayandığı şeklindedir (Kyle, 1998: 7). Ancak bilimsel çerçevenin dışındaki popüler kültür tarafından ise, Hristiyanlık bağlamı içinde oyunlar aşırı basitleştirilerek, yıkılmaya mahkûm olan, yozlaşmış ahlaksız yöneticilerin ve kana susamış Roma halkının yaptığı eylemler olarak sunulmakta ve asıl anlamı önemsizleştirilmektedir. Bu nedenle Roma İmparatorluğu denince akla önce kanlı gladyatör gösterileri gelmektedir.

Herhangi bir araştırmacı tarih bilimi çerçevesi içinde, gladyatör oyunlarını incelemek ve gerçek anlamını aramak istediğinde yukarıdaki sebeplerden ötürü tam anlamıyla tatmin edici cevaplara ulaşamamaktadır (Brown, 1995: 383). Ancak bu durum, yeni kanıtlar ışığında ve daha farklı bakış açılarıyla konunun araştırılmasını engellememelidir. Yeni bir bakış açısı, oyunların uzun süre boyunca kalıcı karakteristiğinin incelenmesiyle bulunabilir. Böylelikle oyunların dinsel bir ritüel, tekrarlanan teatrical bir sosyal tepki olduğu da görülebilir (Burkert, 1986: 23). Eğer oyunlar dini ritüelin bir türü olarak incelenirse, bunları kurban törenlerinin bir türü olarak anlamlandırmak da olası olur. M.Ö. 4. yüzyılın ortalarında Roma, İtalya'daki üstünlüğünü sağlamak amacıyla, diğer bir Latin kavmi olan güçlü Samnit kabileleri ile savaşılmaya başladıktan sonra, ele geçirdiği güçlü kuvvetli savaş esirlerini halk önünde birbirleri ile dövüşmeye zorlardı. Bunu bir dini ritüel olarak gerçekleştirdiği, kaynaklar tarafından belirtilmiştir (Oakley, 1998: 311-394). Bu nedenle gladyatör oyunlarını, her ne kadar vahşetin sergilendiği mekânlar olarak kabul etsek de, bunun temelde dini bir ritüele dayandığını kabul etmek zorundayız.

Sonucu ölümle bitecek olan bu kanlı mücadeleler, Roma'nın esirlere biçtiği bir cezalandırma yönteminin yanında, yukarıda bahsedildiği gibi insan kurbanının yer aldığı bir ritüeldi. Sonraki yüzyıllarda ün kazanacak olan gladyatör dövüşleri de bu cezalandırma metoduna ve ritüele dayanmaktaydı (Futrell, 1997: 11). İlk zamanlarda bu amaçlarla yapılan gladyatör oyunları, zamanla ve cumhuriyet kurumlarının bozulmaya başlamasıyla, devlet kurumlarında gücü ele geçirmek isteyen kişiler tarafından halkın desteğini sağlamak amacıyla yapılır olmuştur. Ayrıca, öncellerinin yaptıkları oyunların daha iyisini yaparak, adından daha çok söz ettirmek isteyen kişiler, oyunları daha da kapsamlı hâle getirmişlerdir. Bu sayede oyunlardaki ölümün, vahşetin ve aşırılıkların dozu her geçen sene daha da artmıştır.

Cumhuriyetin sonlarında, halk sınıfları arasında sosyal ve ekonomik uçurum en üst boyutlara ulaşmıştı. Zenginler inanılmaz bir ihtişam içinde yaşarken, fakir yurttaşlar açlık sınırında ve devletin verdiği yardımlarla ayakta durmaktaydı. Fetihlerle birlikte gelen milyonlarca kölenin sayesinde oluşan ucuz iş gücü alt sınıfların işsiz kalmasına da yol açmıştı. Bu nedenle devleti yönetenler ve sonraki imparatorlar, işsiz güçsüz kalan ve iyice yozlaşan geniş halk kitlesini, bir düzen içinde tutabilmek amacıyla bu tarz oyunları daha fazla düzenler olmuşlardır (Wisdom, 2003: 7-10).

Büyük amfiteyatrolarda (üstü açık stadlar) bir eğlence amacına dönüştürülen gladyatör dövüşlerinde, savaş esiri ve güçlü kuvvetli kölelerden seçilen gladyatörlerin birbirleri ile ölümüne dövüştürülmelerinin yanında, kimi suçlular, borç batağına düşen yurttaşlar ve sonraları ise Hristiyanlar dövüştürülür olmuşlardır. Roma halkının en çok sevdiği bu oyunlarda, yıllar boyunca milyonlarca insan ve hayvan öldürülmüştür (Freeman, 1996/2013: 575).

Giriş, tanıtma ve eleştiri mahiyetinde olan bu yazıyla birlikte konumuz olan Antik Roma'daki kadın Gladyatörleri bilimsel açıdan inceleyebiliriz. Antik yazarların eserlerinde sıklıkla geçmelerine rağmen, yakın zamana kadar kadın gladyatörler hakkında arkeolojik

belgeler gayet az idi. Ancak 1996'da İngiltere'deki Londra civarında bulunan bir antik Roma mezarı yeni tekniklerle incelenince, bu mezarın bir kadın gladyatöre ait olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum da antik tarihçiler arasında sevinç uyandırmıştır (Pattyson, 2000).

2. ANTİK YAZITLARDA KADIN GLADYATÖRLER

Londra'daki heyecan verici buluntu ortaya çıkmadan önce de antik yazıtlara güvenen tarihçiler, Antik Roma'da kadın gladyatörlerin varlığına inanmaktaydılar. Bu klasik tarihçiler, Antik Roma'da kadın gladyatörlerin de bulunduğunu, ancak bunlara diğer gladyatörlerden daha fazla önem verildiğini söylemektedirler. Onlara göre bu kadın savaşçılar, kolay bulunamadıklarından dolayı, nadir düzenlenen daha geniş kapsamlı gladyatör oyunlarında yer alır, görsellikle süslü bir biçimde sunularak ön saflarda bulunurlardı (Pattyson, 2000).

Antik Roma yazarlarına ait olan kaynaklarda, nadir olarak olsa da, kadın gladyatörler hakkında görüşlere rastlanmaktadır. Bazı yönetim emirnamelerinde ise kadın gladyatörler hakkında fermanlar bulunmaktadır. Bu fermanların bazılarında, oyunlara kadın gladyatörlerin katılımı kısıtlanmakta, kimilerinde ise yasaklanmaktadır. M.S. 11 tarihinde, Senato'nun bir yasası olan *Senatus Consultum* ile, 20 yaşın altında olan ve özgür doğan kadınların, tiyatrolara ve arenalara çıkması yasaklanmıştır. Bu ferman, M.S. 19'da tekrar değiştirilerek, özellikle başta İtalya'daki *Larinum* şehri olmak üzere bütün eyaletlerde, soylu ailelerin aşağılanmasını önlemek amacıyla *senatörlerin* ve *equestrianların* (şövalye sınıfı) tiyatro sahneleri ve arenalara çıkması yasaklanmıştır (Vesley, 1998). Bu ferman, özellikle tunç tabletler üzerine kazınarak tüm şehirlere yollanmıştır. Tablet üzerinde ek olarak, yasaklamanın senatörlerin ve equestrianların kızları, torunları ve torunlarının kızlarını da kapsadığı belirtilir (Vesley, 1998: 91). En sonunda, Roma imparatorlarından *Septimus Severus* (M.S. 193-211), 200 yılında bir ferman yayınlarak tüm kadınların arenalarda teke tek veya grup halinde dövüşmesini yasaklamıştır. Fermanında açıklama olarak ise, bazı üst statüdeki kadınların yeniden arenalarda dövüşmeye başlaması ve izleyiciler tarafından dalga geçilmeleri olarak belirtilmiştir (Gardner, 1986: 248). Buradaki açıklanan fermanlardan, yasaklamaların gelecekte olabilecek olan bu tür dövüşlerin engellenmesi olmadığını, bizzat bu olayların yaşandığı anlamını çıkarabiliriz.

Bu duruma ek olarak pek çok antik yazarın yazdıkları, kadın atlet ve gladyatörlerin varlığını kanıtlar (Vesley, 1998: 90). Çoğunda da kadınların nasıl savaştıkları hakkında ayrıntılı bilgiler verilir. Romalı tarihçi *Dio Cassius*'a göre imparator *Nero* (M.S. 54-68), annesinin ölümü nâmına yaptığı ve birkaç gün süren büyük festivalde, gösterici ve gladyatör olarak birçok kadının bulunduğunu belirtir:

(...) Nero annesinin ölümü onuruna şimdiye dek görülmemiş en görkemli ve pahalı festivali düzenlenildi. Öyle ki festival, birkaç gün boyunca 5-6 büyük tiyatrodan birden düzenlendi. Ancak öyle bir gösteri düzenlendi ki bu, aralarında en şok edici ve rezil olanıydı. Hem senatör, hem de şövalye sınıfından olan kadın ve erkekler, sirkte, orkestrada ve arenada sanki en düşük itibar gören kişiler gibi gösteri yapmışlardı. Bunlardan kimi istekli olarak, kimisi ise zorla at sürmüşler, vahşi hayvanları öldürmüşler ve gladyatör olarak dövüşmüşlerdi.(Dio Cassius, 2000: 62.17.3).

Dio Cassius, kitabının ileriki bölümlerinde, Nero'nun 66 yılında düzenlediği gladyatör oyunlarında Etiyopyalı kadın gladyatörlerin de bulunduğunu belirtir:

(...) Nero, Tiridates'in yaptığı jeste karşılık onu takdir etti. Bu nedenle onuruna Puetoli'de gladyatör oyunları düzenledi. Oyunlar, Nero'nun azatlı kölesi Patrobius tarafından mükemmel bir şekilde idare edilmişti. Öyle ki hiçbir masraftan kaçınılmamış, zengin gladyatör çeşitliliğinin yanında Etiyopya'dan bile erkek, kadın ve çocuklar arenada yer almıştı. (Dio Cassius, 2000: 62.3.1.).

Romalı biyografi yazarı ve tarihçi *Suetonius*, eserinde İmparator Domitianus (M.S. 81-96) tarafından M.S. 88 yılında kadın gladyatörlerin de yer aldığı aşırı savurganca yapılan gladyatör oyunlarından bahseder:

(...) Domitianus, *Circus* ve *Colosseum*'da aşırı savurganca bir şekilde oyunlar düzenledi. Normal at yarışlarının yanında, birçok savaşı sahneye koydu. Bunlardan birisi piyadeler için, bir diğeri de süvariler içindi. Hatta amfiteyatroda bir deniz savaşı bile sahnelendi. Gece meşale ışıkları altında ise kadın ve erkek gladyatörlerin bir arada vahşi hayvanları avlayışları izlendi." (Suetonius, 1957: 4.1).

Dio Cassius'un eserinde ise Domitianus'un düzenlediği oyunlarda, kadın gladyatörlerin cücelerle dövüştüğü belirtilir:

O sıklıkla geceleri de oyunlar düzenlerdi. Bazı zamanlarda, cücelerle kadınları arenalarda savaştırırdı. (Dio Cassius, 2000: 67.8.2).

Görüldüğü üzere Romalılar, günümüzdeki spor müsabakalarında olduğu üzere o zamanlarda da en heyecanlı olanlarını geceleri düzenlerlerdi. Meşale ışıklarıyla aydınlatılmış arena, daha korkutucu ve daha etkileyici görünmekteydi. Ayrıca gladyatör kadınların dövüşleri ise oyunlardaki en heyecanlı olanlarıydı. Kadınlar hakkındaki seksüel algılayış, Roma'daki normal kadınlar ile buradaki savaşçı kadınların farkı, kan görmeye alışkın seyircilerdeki şehvet duygusunu ve acımasızlığı da arttırmaktaydı. Ancak Domitianus'un bu aşırı gösterilerle hedeflediği, halkın desteğini sağlamak, politik bakımdan diğer rakipleri alt etmek ve adının uzun süre unutulmamasını sağlamaktı (Baker, 27: 2000).

3. ARKEOLOJİK BELGELERDE KADIN GLADYATÖRLER

Kadın gladyatörlerin antik kaynaklardaki varlığına rağmen bu tarz bilgilere, uzun Roma tarihi boyunca az rastlanır. Bu nedenle kimi araştırmacılar, kadın gladyatörlerin arenalardaki varlığını, daha fazla okunmak ve eserlerini etkileyici kılmak amacıyla antik yazarların artırdığı yorumunu yapmaktadırlar. Kimi araştırmacılar ise oyunlardaki kadın varlığının kaynaklarda görüldüğünden daha da fazla olduğunu belirtirler (Zoll, 2002: 27).

Yazılı kaynaklara ek olarak, arkeolojik belgeler de kadın gladyatörlerin varlığını belgelemektedir. Londra'daki yeni buluntunun haricinde, üç arkeolojik buluntu bunların en önemlileridir: Roma limanı olan Ostia'daki bir yazıt. İngiltere'deki Liecester'de bulunan bir çömlek parçası üzerindeki yazıt. Halicarnassus'daki bir rölyef üzerine işlenmiş iki kadın gladyatör figürü. Ostia'daki yazıtta sözler şöyledir: *QUI PRIMUS OM[NI]UM AB URBE CONDITA LUDUS CUM [---] OR ET MULIERES [A]D FERRUM DEDIT*, çevirisi ise şöyledir: "Şehir kurulduğundan beri kadınları ilk dövüştüren [*Hostilianus*]'tur." (Vesley, 1998: 91). Araştırmalara göre yazıt, M.S. 3. yüzyıla tarihlendirilir. Bu durum da Septimus Severus'un yaşağına rağmen, arenalardaki kadın gladyatör dövüşlerinin devam ettiğini gösterir. Ancak sözlerde yer alan *Mulieres*, kadınlar demektir. Septimus Severus ise yaşağının açıklamasında

Feminae yani hanımefendiler terimini kullanmıştır. Bu durum da yasağa uyulduğunu, dövüştürülenlerin alt statüdeki kadınlar olduğunu gösterir (Coleman, 2000: 498).

İkinci arkeolojik bulgu ise tam ortası delinmiş kırmızı bir çömleğin üzerindeki yazıdır. Parçanın tam ortasının delinmiş olması, bunun bir kolye olarak kullanıldığını gösterir. Yazıda ise şöyle yazar: *VERECVND A LVDIA LVCIUS GLADIATOR*, tercümesi şöyledir: “Dansçı (kadın gladyatör) *Verecunda*, Gladyatör *Lucius*. Buradaki dansçı *Verecunda* değişik tarzda dövüştürülen bir kadın gladyatör olabilir. Ayrıca büyük ihtimalle gladyatör olan *Lucius*'la aynı grupta yer alıyor olabilir (Jackson, 2000: 18).

Son arkeolojik kaynak ise M.S 1. veya 2. yüzyıla tarihlenen ve görsel bir kanıt sunan mermer bir rölyeftir. Halicarnassus'da bulunan ve British Museum'da sergilenen rölyef, Roma'daki kadın gladyatörlerin varlığına en açık kanıttır. Rölyef üzerinde açıkça zırhlarını kuşanmış iki kadın gladyatörün mücadelesi gözlenmektedir. (Ewigleben, 2000). Savaşanların üzerlerinde erkek gladyatörlerin giydiğine benzer peştemaller, dizlikler ve kılıçlarını savurdıkları kollarında, dirsekten omuzlara kadar uzanan bölgelerini koruyan metal zırhlar (*manica*) bulunmaktadır. İki kadın da kalkan ve kılıçla silahlanmışlardır. Ancak ikisinin de vücudunun üst bölgelerinde, bu bölümleri koruyan bir zırh türü ve miğfer bulunmamaktadır. Karşılaşan gladyatör kadınların figürlerinin altına ise Grekçe isimleri yazılmıştır: *AMAZON* ve *AXILLIA* (*Amazon* ve *Achillia*) (Zoll, 2002: 36). İsimlerinin tercümelerinden anlaşıldığı üzere rölyef, açıkça iki kadın gladyatörü göstermektedir. Muhtemelen bu isimler kadın gladyatörlerin gerçek adları değildir. Günümüzde olduğu gibi, reklam amacıyla bu takma adları kullanmışlardır (Coleman, 2000: 487). İsimlerinin altında ise dikkat çekici bir yazıt daha bulunmaktadır: *ΑΠΕΛΥΘΗΣΑΝ*, Latince *missae sunt*, anlamı ise bu iki savaşçının arenadan onurlu bir şekilde ayrıldıklarıdır. Bu durum, meslek olarak gladyatörlükten ayrıldıkları anlamına gelmiyor ancak, arenada verdikleri müthiş mücadele ve kahramanlık ile birlikte, ikisinin de tam bir savaşçı oluşu, mücadelelerini izleyenler tarafından onurlandırılmış ve ikisinin de mücadeleyi kazananlar olarak eşit bir şekilde arenayı terk etmelerini sağlamıştır. Adlarına yapılan bu rölyef ise, erkek gladyatörler kadar kadın gladyatörlerin de dövüşlerine saygı duyulduğu ve önemsendiğini göstermektedir. (Coleman, 2000: 490-499).

1996 yılında Londra'dan geçen Thimes Nehri'nin denize döküldüğü yerin güney sahilinde, antik dönemden kalma bir mezarlık bulunmuştur. Arkeologların dikkatini çeken ise cenazenin hemen dışında kalan bir anıt mezardır. Anıt mezarın incelenmesiyle, yüksek itibar gören bir kişinin burada yakılarak anıt mezarının yapıldığı ortaya çıkmıştır. Yakılan kişinin çevresinde ise seramikten yapılan değişik şekillerde birçok vazo ve sekiz yağ kandili bulunmuştur. Vazoların içindeki kalıntılardan, bunların yakılmada kullanılan çam kozalakları olduğu anlaşılmıştır. Buradaki iskelet kalıntıları üzerindeki incelemelerden ve çevresinde bulunan arkeolojik buluntulardan mezarın bir kadın gladyatöre ait olduğu anlaşılmıştır (Zoll, 2002).

Mezardaki buluntular çok ayrıntılı ve inceliklidir. Seramiklerin ve yağ kandillerinin kalitesi, üzerlerinde bulunan hoş kabartmalar, mezarın zengin ve şöhretli bir gladyatöre ait olduğunu belirtir (Pringle, 2001: 51). Kemik kalıntıları üzerinde modern tekniklerle yapılan inceleme ise, gömütün yirmili yaşlarda bir kadına ait olduğunu kesinleştirmiştir.

Kandillerden üçünün üzerinde çakal başlı tanrı *Anubis*'in kabartması bulunmaktadır. Diğer bir kandilin üzerinde ise diz çökmüş bir gladyatör kabartması bulunmaktadır. Mısır tanrısı *Anubis*, Roma'daki tanrı *Merkür*'ün karşılığıdır. *Merkür* ise gladyatör oyunlarıyla

yakından ilişkilidir. Merkür'ün, ölenlerin ruhunun öteki dünyaya gitmesine yardımcı olan tanrı olduğuna inanan Romalılar, arenalardaki ölen gladyatörleri Merkür gibi giyinen kölelerce dışarı taşıttırılırdı. Arkeologlar, bu kandillerin mezardaki kadına ait olduğunu belirtmişlerdir. Kadının gladyatör olduğunu destekleyen bir kanıt da, seramiklerin içinde bulunan kozalakların menşeinin Roma Londra'sında bulunan amfiteyatronun çevresindeki çam ağaçları olduğudur. Antik kaynaklara göre Romalılar, arenaların çevresine çam ağaçları dikerlerdi.

Mezarda bulunan diğer buluntular ise gayet çeşitlidir. Güzel bir giysiye dikildiği sanılan altın parçaları, demir çiviler, erimiş cam parçaları ve çeşitli yiyeceklerin organik kalıntıları, mezarın yoksul bir insanın mezarı olmadığını, sevilen ve saygı duyulan bir kadının mezarı olduğunu kanıtlar. Ancak mezarın, Roma mezarlığının hemen dışında olması, burada yatan kişinin toplum katmanına da dâhil olmadığını belirtir (Zoll, 2002: 231). Tüm bu ayrıntılar, mezarın bir kadın gladyatöre ait olduğunu gösterir. British Museum'deki arkeologlar da bu görüştedir. Ancak kimi tarihçiler, burada bulunan buluntuların, kadının mesleğini değil, dini inancısını gösterdiğini iddia ederek bu mezarın kadın gladyatöre ait olmadığını fakat Roma toplumundan olmayan zengin ve yabancı uyruklu bir kadına ait olduğunu belirtirler (Pringle, 2001: 53).

Şimdiye kadar sunulan antik literatür ve arkeolojik kaynaklar, Antik Roma'daki gladyatör kadınların varlığını yeterince gözler önüne sermektedirler. Asıl sorulması gereken soru ise bu savaşçı kadınların günlük yaşamlarının nasıl olduğudur? Bu soruyu sonraki konumuzda elimizden geldiğince cevaplandırmaya çalışacağız.

4. KADIN GLADYATÖRÜN HAYATI

Bu soruya cevap vermek için, elde edilen kaynakları yorumlamalı ve çıkarımlarımızı bu yorumlar çerçevesinde sunmalıyız. Buna göre, Halicarnassus'dan ele geçen rölyefin gösterdiği üzere, eğer kadınlar erkek gladyatörler gibi giyinip, dövüşüyorlarsa, çıkarıma göre arenada ve dışarıda erkek gladyatörlerin uyduğu kurallara göre yaşamakta, onların statülerine sahip olmaktaydılar.

Antik Roma dünyasındaki gladyatörlerin çoğunluğunu köleler oluşturmaktaydı. Ancak kimi gönüllüler de bulunmakta (*auctorati*), isteyerek gladyatör gibi yaşamayı seçmekteydiler. Böylelikle gladyatör yemini edilir: “ateşle yanabilir, zincirlere vurulabilir, kırbaçlanabilir ve çelikle öldürülebilirim.” (“*uri, uinciri, uerberari, ferroque necari.*”) Bu yeminle birlikte Romalıların gladyatör eğitimine katılmış olunurdu (Grant, 1967: 31). Aslında bu şekilde yemin eden bireyler, hayatları üstündeki tüm haklarından ve malvarlıklarından vazgeçer, özgür yurttaşlıklarını da kaybederlerdi. Bu sayede tüm hakları yeni efendilerinin eline geçer, o da onlar hakkında istediğini yapmaya özgür olurdu. Romalı yurttaşların böyle bir yemin ederek tüm haklarından vazgeçmeleri ve gladyatör olmalarının ana nedeni, özgür yurttaşken üstlerinde olan büyük borçlardan kurtulmaktı. Bu sayede borçlarından kurtulmuş olurlar, belki savaşlarda başarı göstererek ün kazanırlardı. Aynı zamanda geçimlerini de sağlamış olurlardı (Coleman, 1998: 70). Sonuçta finansal kazanç üzerinden gladyatörlüğe girenler, sahiplerinin her karşılaşmada gayet ciddi paralar kazanmasına rağmen, kaynaklara göre diğer gladyatörlerden daha fazla coşku gösterirlerdi. Çünkü Roma'daki yoksullar, borç batağına düşmenin ölümle eş değer olduğunu da bilirlerdi (Grant, 1967: 31). Sahiplerinin iyi kazançlarına rağmen başarılı olan gladyatörler de ciddi miktarda paralar kazanırlardı. Hatta köle gladyatörler de arenadaki

her başarılı karşılaşmadan sonra gayet yüksek miktarda para kazanırlardı (Potter ve Mattingly, 1999: 312). Emekli olmuş eski gladyatörler de çok yüksek miktarda para ödenerek arenada tekrar dövüşmeleri için ikna edilebilirlerdi. İmparator Tiberius'un (M.S. 14-37) 1000 altın dinar ödeyerek özgür kalmış bir gladyatörü arenaya dönmesi için ikna ettiği bilinmektedir (Grant, 1967: 31).

Gariptir ki, arenaya katılan kadınların hepsi köle veya paraya ihtiyaç duyan düşük statüdeki yurttaşlardan değildi. Tacitus'un belirttiğine göre, yüksek statüye sahip kimi kadınlar da gladyatör oyunlarında boy göstermiştir. Ancak bunlar para için değil, heyecan ve adlarının duyulması için arenaya çıkan yüksek statüdeki kadınlardı:

“Bu sene de sahneye çıkan gladyatörler, geçen senelerde olduğu gibi büyüleyiciydi. Ancak kimi şöhret sahibi hanımefendiler ve senatörler amfiteyatrolarda yer alarak kendilerini küçük düşürmüşlerdi.” (Tacitus, 1989: 15.32).

Buna rağmen o kadar çok sayıda hanımefendi arenalarda görünmeye başladı ki, yönetim tarafından bu durumu engelleyen bir yasa çıkarılmıştır (Zoll, 2002: 103). Yönetimin rahatsızlığına rağmen Roma halkı, erkek gladyatörler gibi arenalarda görünen kadın gladyatörleri de öyle çok seviyorlardı ki, günümüzün ünlü insanları gibi hem erkekler hem de kadınlar tarafından hayranlık duyulup arzuluyorlardı. Bunun yanında, paradoksal olarak toplumun geleneklerine göre gladyatörler, en düşük seviyenin de altında insanlar olarak algılanıyorlardı (Baker, 2000: 3). Antik yazarların belirttiğine göre, statüsü yüksek bir insanın kendisini küçük düşürmesi için yapması gereken en kötü şey arenaya çıkmasıydı. Soylu kadınlar için ise aynı durum rezillikten de beterdi. Romalı şair *Junevalis*, bu durumda olan kadınlara karşı inanılmaz bir iğrenme duygusu içinde olduğunu şiirlerinde belirtir (Grant, 1967: 34).

Normal bir gladyatörün yaşantısı, *lanista* (efendi) tarafından yönetilen *ludusta* (gladyatör okulu) geçirdi. Okulun gladyatörleri ise *familiayı* (grup-aile) oluşturur, tecrübeli *doctores* ve *magistriler*den savaşma sanatını öğrenirlerdi. *Doctores* ve *magistriler* genellikle eski gladyatörlerdi (Junkellman, 2000). Okullarda her gün yapılan antrenmanlar ise tahtadan yapılmış silahlarla yapılırdı. Önceleri demir silahlar ve zırhlarla yapılıyordusa da ünlü gladyatör *Spartacus*'un M.Ö. 73'teki isyanından sonra bunlar yasaklanmıştır. Kimi gladyatörler de özel savaş okulları olan *College Iuvenum*'larda antrenman yaparlardı (Zoll, 2002: 33). Kimi tarihçilere göre kadın gladyatörler ise eski gladyatör olan babalarından ders alırlardı (Evans, 1991: 38). Gladyatörler ne şekilde eğitilirse eğitilsinler, her biri güçlü yanlarına göre çeşitli tarzda savaşan gladyatörler olurlardı. Bunlar *murmillo*, *thraex*, *retiarius*, *secutor*du. Her birinin özel çeşitte silah ve kuşanımları olurdu (Widemann, 1992). Bu tarzlardan birinde eğitilen gladyatörlerden ancak çok yetenekli olanları ikinci bir tarzı da öğrenebilirlerdi. Arenalara ise çok sıklıkla çıkmazlardı. Günümüzdeki boksörler gibi yılda en fazla üç kere mücadele ederlerdi (Coleman, 1998). Bütün bunlara ek olarak gladyatörler, genel kanının aksine her zaman ölümüne dövüşmezlerdi. Arenadaki ölümler nâdir görülebilirdi denilebilir. Bunun yerine sıklıkla ağır yaralanabilirlerdi (Potter, 1999). Bunun açıklaması basittir. Bir gladyatörün ölmemesi, ilerideki mücadelelerde efendisine daha fazla para getirmesi anlamına gelmekteydi.

Arenalarda mücadeleler başlamadan önceki akşam, gladyatörlere halka açık bir ziyafet verilirdi (*cena libera*). Bu durum da halk arasındaki heyecanı bir kat daha arttırdı. Ziyafetin düzenlenmesinin asıl amacı ise daha çok reklam içindi. Bu sayede sponsor (*munerarius*), adını daha iyi duyurma fırsatına kavuşurdu. Sonraki günün sabahı oyunlar bir geçit töreniyle başlar,

bu sayede seyircilerin dikkati çekilirdi. Günün oyunları ise belirli bir sırayla gerçekleşirdi. Sabah vakti vahşi hayvanların avlanmasıyla (*venatio*) geçerdi. Öğlede ise suçluların infazı gerçekleşirdi. İnfazlar ise genellikle vahşi hayvanlara parçalattırılma (*Ad Bestias*), kimi zaman da gladyatörlerle dövüştürülme biçiminde olurdu. Öğleden sonraya doğru ise gladyatör mücadeleleri başlardı. Kaç gladyatörün dövüştürüleceği ise sponsorun düzenlemesine bağlıydı. Ancak akşam saatlerine kadar genelde on çiftten otuz çifte kadar olan sayılarda gladyatör dövüştürülürdü. Her bir mücadele ise genellikle 10 ile 15 dakika arası sürerdi (Potter, 1999).

Mücadeleler yakın dövüşten oluşurdu. Mücadelenin sonunda, genellikle gladyatörlerden bir tanesi yorulur veya aşırı yaralarından ötürü pes eder ve kalkanının üstüne uzanırdı. Silahını bıraktığının işareti ise tek parmağını havaya kaldırmasıydı (*ad digitum*). Bu anda hakem devreye girer, mücadeleyi durdurur ve olayı sponsora (*munerarius*) havale ederdi. Sponsor ise seyircilerin o zamanki tezahüratlarına göre *misio* (affetmek) veya gladyatörün katledilmesi emrini verebilirdi. Ya da gladyatörlerden biri veya ikisini de birden serbest kılabilirdi. Ancak sponsorun gladyatörleri *lanista* dan (efendi) kiralaması ona pahalıya patladığı için, bir de başka birisinin kölesinin serbest bırakılması aşırı yüksek bir meblağa neden olurdu. Bu nedenle serbest bırakılmalar çok nâdir görülürdü. Kararın gösterilmesi, sponsorun başparmağını yukarı kaldırması veya aşağı indirmesi ile belli olurdu. Ancak parmak işaretlerinin hangi anlamlara geldikleri hakkında tarihçiler arasında kesin bir hüküm bulunmamaktadır. Sponsor *misio* kararını verirse, kaybeden gladyatör başka bir gün mücadele etmek amacıyla okuluna geri dönerdi. Gladyatörün katledilmesini emrederse, yenen gladyatör bu işi gerçekleştirmek amacıyla son darbeyi indirirdi. Sponsor, eğer gladyatöre özgürlüğünü bağışlamak isterse, locasından aşağıya inerek arenaya girerdi ve gladyatöre odun bir kılıç vererek (*rudis*) gladyatörü kutlardı. Bu ise gladyatörün artık bir köle olmadığını, özgür bir adam veya kadın olduğunu herkese gösterirdi (Potter, 1999). Bu sayede gladyatör hayatının en önemli amacına ulaşmış olurdu.

5. SONUÇ

Londra'da mezarda ele geçen iskelet bakiyelerinin gerçekten kadın bir gladyatöre ait olup olmadığı, kanıtların o yönde olmasına rağmen tam anlamıyla kesinleşmemiştir. Ancak, Roma antik literatürü ve Halicarnassos'tan ele geçen rölyef başta olmak üzere diğer arkeolojik buluntular, antik Roma'daki yaşayan kadınların kiminin kadın gladyatörler olarak arenalarda dövüştüklerini, öldüklerini ve ün kazandıklarını biliyoruz. Bu sayede Roma arenalarının, sadece erkeklerin dövüşlerine sahne olmadıklarını, kadınlarında Roma'nın bu kendine özgü ve heyecan uyandıran geleneğinde savaşçılar olarak yer aldıklarını biliyoruz.

Kaynaklar

Baker, A. (2000). *The Gladiator: The Secret History of Rome's Warrior Slaves*. New York: Thomas Dunne Books.

Brown, S., (1995) "Explaining the Arena: Did the Romans "Need" Gladiators?" *JRA*, 1995: 376-384.

Bucket. W., (1986). *Homo Necans*. Berkeley: University of California Press.

Coleman, K. (1998). ‘The Contagion of the Throng’: Absorbing Violence in the Roman World,” *Hermathena*, 164, 65-88.

Coleman, K. (2000). Missio at Halicarnassus. *Harvard Studies in Classical Philology*, 100, 487-500.

Dill, S. (1905). *Roman Society from Nero to Marcus Aurelius*. London, New York: Macmillan and Co.

Dio Cassius. (2000). *Roman History*. (Translated by. E. Cary). Cambridge: Loeb Classical Library, Harvard University Press.

Evans, J. K. (1991). *War, Women and Children in Ancient Rome*. London: Routledge.

Ewigleben, C. (2000). ‘What These Women Love is the Sword’: The performers and Their Audiences. In E. Kohne & C. Ewigleben, *The power of spectacle in ancient Rome: Gladiators and Caesars* (125-139). Berkeley: University of California Press.

Freeman, C., (2013). Mısır, Yunan ve Roma: Antik Akdeniz Uygarlıkları (Çev. S. K. Angı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. (Eserin orijinali 1996’da yayımlandı).

Futrell, A., (1997). *Blood in the Arena: The Spectacle of Roman Power*. Austin, TX. : University Of Texas Press.

Gardner, J. F. (1986). *Women in Roman Law & Society*. Bloomington: Indiana University Press.

Grant, M. (1967). *Gladiators*. New York: Barnes & Noble Books.

Jackson, R. (2000). Gladiators in Roman Britain. *British Museum Magazine*, 38, 16-21.

Junkelmann, M. (2000). Familia Gladiatoria: *The Heroes of the Amphitheatre*. In E. Kohne & C. Ewigleben (Eds.), *The Power of Spectacle in Ancient Rome: Gladiators and Caesars* (31-74). Berkeley: University of California Press.

Kyle, D. G., (1998). *Spectacles of Death in Ancient Rome*. New York: Routledge.

Oakley, S. P., (1998). *A Commentary on Livy Books VI–X*. Oxford: Oxford University Press.

Pattysen, J., (2000). *Gladiator Games: Roman Blood Sport*. United States: DreamWorks and Universal Studios.

Potter, D. S. and Mattingly, D. J. (1999). *Life, Death, and Entertainment in the Roman Empire*. University of Michigan Press: Ann Arbor.

Pringle, H. (2001). Gladiatrix. *Discover*, 22(12), 48-55.

Suetonius. (1957). *The Twelve Caesars*. (Translated by. R. Graves). Middlesex: Penguin Books Ltd.

Tacitus. (1989). *The Annals of Imperial Rome* (Translated by. M. Grant). London: Penguin Classics.

Vesley, M. (1998). Gladiatorial training for girls in the collegia iuvenum of the Roman Empire. *Echos du Monde Classique*, 62(17), 85-93.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 52 **Kasım – Aralık 2015**
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

- Wiedemann, T. (1992). *Emperors & Gladiators*. London: Routledge.
- Wisdom, S. (2003). *Gladiators: 100 BC.-AD 200*. (Second Edition). Oxford: Osprey Publishing.
- Zoll, A. (2002). *Gladiatrix: The True Story of History's Unknown Woman Warrior*. New York: Berkley Publishing Group.